

ЗАГАДКИ ЯВДОХИ ЗУЇХИ





БІБЛІОТЕКА ЧАСОПИСУ "НАРОДОЗНАВСТВО"

ЗАГАДКИ ЯВДОХИ ЗУЇХИ

ЗАПИСАВ
ГНАТ ТАНЦЮРА



КИЇВ
РЕДАКЦІЯ ЧАСОПИСУ
"НАРОДОЗНАВСТВО"
1996

УДК 398.6
З-30

ЗАГАДКИ ЯВДОХИ ЗУЇХИ. Зап. Гнат Танцюра /Упоряд., передм., редагування М.К.Дмитренка. — К.: Ред. часопису "Народознавство", 1996. — 44 с.

До збірника ввійшли дивовижні, рідкісні народні загадки, що їх записав видатний фольклорист Гнат Трохимович Танцюра (1901—1962) від славетної Явдохи Микитівни Зуїхи (1855—1935) в селі Зятківцях на Поділлі.
Для дітей, а також для тих, хто з ними працює: вихователів, учителів, батьків.

Упорядкування, передмова,
редагування кандидата філологічних наук
М.К.Дмитренка

Художнє оформлення
О.М.Литвина

ISBN 5-7707-9558-1

НАРОДНІ СКАРБИ ЯВДОХИ ЗУЇХИ

Любі діти!

Є скарби в морі, під землею, в шкатулці, сейфі, скрині (золото, срібло, діаманти, персні, перли), а є скарби душі, розуму й серця: пісні, загадки, казки, прислів'я та приказки.

Скарбів народної мудрості дуже й дуже багато: як зірок у небі, як піску в морі, як роси на траві.

Кожна людина має ті скарби. Вони передаються зроду-віку завдяки мові з уст в уста. Колискові пісні та забавлянки, скоромовки, байки, казочки, загадки, легенди, приказки, прикмети подобаються дітям, западають у душу на все життя.

Та поміж людей бувають винятково обдаровані, що володіють незліченною кількістю народних скарбів душі. Саме такою була бабуся Явдоха Зуїха (1855—1935). Вона знала стільки, що, як сама говорила, "на трьох волових шкурах" не можна списати. Та шкури шкурами, а от знайшлася ще одна талановита людина — збирач, записувач народної мудрості Гнат Танцюра (1901—1962). Він записав від Явдохи Зуїхи понад тисячу народних пісень, півтори сотні казок, багато загадок, переказів, примовок. А було це на Поділлі — в моєму рідному селі Зятківцях, що в Гайсинському районі Вінницької області. Велику й товсту книгу на 800 сторінок "Пісні Явдохи Зуїхи" видавництво "Наукова думка" опублікувало 1965 року.

Пропоную вашій увазі, любі діти, народні скарби Явдохи Зуїхи — загадки. Багато з них у Зятківцях знали й інші люди. Прочитайте, одне одному загадайте — мудрість надбайте. А ще спробуйте записати загадки від своїх бабусь, дідусів чи батьків: а раптом прославите їх і себе, як Гнат Танцюра прославив Явдоху Зуїху!

Зичу успіхів, добра, любові, мудрості і слави!

Микола ДМИТРЕНКО,
письменник, фольклорист.

ЗАГАДКИ

Розділ 1

ПРИРОДА, ПРИРОДНІ ЯВИЩА



1. *Два брати весь вік живуть, один на одного дивляться, докупи не зійдуться.*
2. *Толока не міряна, череда не лічена, один пастух пасе.*
3. *Поле не міряне, вівці не лічені, пастух рогатий.*
4. *Один пастух тисячі овець пасе.*
5. *Торох, торох, на печі горох і окраєць хліба.*
6. *Їде пані в золотім жупані. Жупан золотий — латка на латці.*
7. *Ой за лісом, за перелісом золота діжа сходить.*
8. *Маленьке, кругленьке, все пожирає і вогонь любить.*
9. *Що сходить без насіння?*
10. *Висить золоте яблуко, а дістати не можна.*
11. *Що горить і попелу нема?*
12. *Всі його люблять. Всі його чекають. А хто подивиться, кожен скривиться.*
13. *Через вікно суне золоте сукно.*

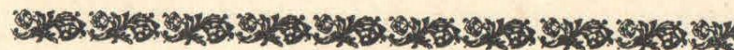
14. *Мету, мету, не вимету. Несу, несу, не винесу. Пора прийде — само вийде.*
15. *Іде лісом — не шелестить, іде водою — не плюскотить.*
16. *По соломі йде, а не шелестить.*
17. *Без рук, без ніг, а все поле оббігало.*
18. *Ішов волох, розсипав горох, почало світати — нема що збирати.*
19. *Світить, а не гріє.*
20. *Що то світить без прозору?*
21. *Серед двора, двора лежить червона сковорода.*
22. *Батько високий, мати низька, син кучерявий, дочка сліпа.*
23. *Що найбагатіше?*
24. *Де середина землі?*
25. *Що посеред землі стоїть?*
26. *365 чайок, 52 орли, 12 голубів — одне яйце знесли.*
27. *Дуб, дуб — довговік, на ньому 12 гілок, на кожній гіляці по 4 гнізді, в кожному по 7 яєць, і кожному ім'я єсть.*
28. *Червона корова всіх людей поборола. А білий віл всіх людей підвів.*
29. *Що в нас ясне і темне?*
30. *Чорне сукно лізе через вікно.*
31. *Прийшла баба, сама чорна, і в чорний жупан заховала тарілочку у сивий туман.*
32. *Що то за гість, що темноту їсть?*
33. *Не йде і не біжить, і на одному місці не стоїть.*
34. *Без рук, без ніг, а ворота відчиняє.*
35. *Прийшов хтось та взяв щось, та пішов туди, ніхто не знає куди.*
36. *Безкостий Марко перепливе море шпарко.*

37. *Крутиться, вертиться, нікого не боїться. Ходить весь вік, а не чоловік.*
38. *Живе без тіла, говорить без язика. Ніхто його не бачить, тільки чує.*
39. *Вдень на небі гуляє, а ввечері на землю сідає.*
40. *Сірий кабан усе поле заляг.*
41. *Два кабани усе поле залягли.*
42. *Сірі гуси всеньке поле вкрили.*
43. *Що плаче без голосу?*
44. *Місяць бачив - недобачив. Сонце вкрало - не сказало.*
45. *Зоря — зірниця по землі ходила, ключі загубила.*
46. *Ішла жінка до овець, загубила гребінець. Місяць бачив — недобачив. Сонце взяло і сховало, подрочилось та й віддало.*
47. *Сірий віл випив води повний діл.*
48. *Повний діл води за одну ніч вип'є.*
49. *Що за гість, що тепле їсть?*
50. *Без рук, без ніг, а малювати вміє.*
51. *Без рук, без олівця, а малює без кінця.*
52. *Без рук, без ніг, без молотка скує містка.*
53. *Хто поміст помістив — без сокири, без гвіздків, без клинків, без підклинків?*
54. *Що це біле землю криє?*
55. *Крутиться в повітрі, а на землю сідає.*
56. *Дрянтиве рядно все поле вкрило.*
57. *Біле покривало весь світ обійняло.*
58. *Звідки хоч кинь — не розіб'ється. Кинь на воду — розпливеться.*
59. *Надворі — горою, а в хаті — водою.*
60. *Коло нашої криниці скидають воду в копиці.*
61. *Летить птиця без крил, без ніг. Зварив кухар без вогню, з'їла дівка без рота.*
62. *Живе — лежить, а помре — побіжить.*
63. *Лежав, лежав та й у річку побіжав.*
64. *Біле, як сорочка, пухнате, як квочка. Крил не має, а гарно літає. Що це за птиця, що сонця (варіант — вогню) боїться?*
65. *На вогні не горить, а в воді не тоне.*
66. *Само з води і на воді плаває.*
67. *З води зроблене, і по воді плаває.*
68. *Вдень вікно розбите, а за ніч вставлене.*
69. *Що росте догори корінням?*
70. *Коли можна воду носити в решеті?*
71. *Вночі тріщить, а вдень плющить.*
72. *Приїхав гість та й став на поміст. Розпустив коні по всій оболоні.*
73. *Що біжить без повода?*
74. *Хоч я й без ніг, — біжу прудко. Не сплю, не їм ні вдень, ні вночі. Хоч ніколи не встаю з ліжка.*
75. *Зимою спить, а літом шумить.*
76. *Що біжить без прогону?*
77. *Що найздоровше?*
78. *Всі тварини вживають і в кожній хаті його мають.*
79. *Крутиться, вертиться, а все берега держиться.*
80. *Без ніг, а біжить, без рук, а рукава має.*
81. *Серед села тягнеться довга стріла.*
82. *Тече, тече — не витече. Біжить, біжить — не вибіжить.*
83. *Де є річка без води?*
84. *В яких морях води немає?*
85. *Посеред села стоїть бочка вина.*
86. *Що стоїть посеред моря?*



87. *Ревнув віл на сто гір, на тисячу городів.*
88. *Заревав віл на сто сіл, на чотири города. Кличе сина з-під Косина, з-під Китайгорода.*
89. *В Гайсині дрова рубають, а в Зятківцях тріски летять.*
90. *Ніхто його не бачив, а всякий чув. Без тіла, а живе. Без язика, а кричить.*
91. *Ждуть, ждуть, а як покажусь, то ховатись почнуть.*
92. *Тонкий, високий упав в осоку.*
93. *Сказали, зв'язали, до води погнали. Хоч не хоч, а пий, і людей напій.*
94. *Червоне коромисло через річку повисло.*
95. *Одній дівчині запропонували з'явитись ні пішки, ні возом, ні полем, ні дорогою і стати між літом і зимою. Як це пояснити?*
96. *Що найвеселіше?*
97. *Що найкраще?*
98. *Сонце пече, липа цвіте, жито дозріває, коли це буває?*
99. *Яке каміння на дні моря?*
100. *Якого каміння в морі не буває?*
101. *У землі росте, у воді кохається, а кинь у воду — зламається.*
102. *Що у воді родиться, а води боїться?*
103. *Без мами родилося, без мами живе, а побачить маму, знову умре.*
104. *Нижче трави, а вище гори.*
105. *Лягла гася, простяглася. Як устане, то й неба дістане.*
106. *Що лежить, не маючи кінця?*
107. *Що то лежить без країни?*
108. *Така я довга, що й кінця нема. Лежу собі тихесенько, нікого не займаю. Тільки одні добрі люди день і ніч*





топчуть мені груди.

109. *Їде з села в село, не рухаючись з місця; ні рук, ні ніг не має, до кожного села доходить і нікому не звертає.*
110. *Якби я встала, то б неба дістала. Якби руки та ноги, то й злодія зв'язала. Якби рот та очі, то б усе розказала.*



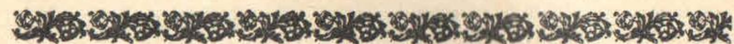


Розділ 2
РОСЛИНИ



111. *На літо вбирається, а на зиму одежі цурається.*
112. *Виса висить, хода ходить. Виса впаде, хода з'їсть.*
113. *Кругленьке, довгеньке, смачненьке, а посередині хвостик.*
114. *Сикинь викинь, шкурку з'їж.*
115. *Скільки у великий казан бараболь улізе?*
116. *Дівка в коморі, а коси надворі.*
117. *Стоїть стріла, а кругом неї волоса.*
118. *Під плотом накрито лопотом.*
119. *Білий півень землю риє.*
120. *Сто одежок, сто застежок. Мама так укутала, что не знаю, тут ли я.*
121. *Антипка низок, на нем сто розог.*
122. *Сімсот одежок, і всі без застьожок, і не шиті, і не краяні, і всі в рубцях.*
123. *Латка на латці, а посередині гризь.*
124. *На долині росте, на сіткальниці січеться, а дітям борщ зварився.*

125. *Стоит на горке в красной шапке Егорка. Кто ни пройдет, всяк поклонится.*
126. *Зверха кругленьке, всередині червоненьке.*
127. *Стоять коні на припоні. Не їдять і не п'ють і все гладші стають.*
128. *На одній Марушці семеро кожушків.*
129. *Сидить баба на грядках у червоних заплатках. Хто на неї погляне, — всяк заплаче.*
130. *Ти у кожній господі у великій пригоді. Хто тебе роздягать візьметься, той сльозами заллється.*
131. *Стоїть Ганна гарно вбрана. Хто розбере, той плакать буде.*
132. *Хто без болю і печалю приводить у сльози?*
133. *Сидить дід на грядках у білих платках.*
134. *Їван білобран в білу сорочку вбрався, під землю сховався.*
135. *Під хворостом догори хвостом.*
136. *Сидить красна дівиця в темній темниці, а коси на вулиці.*
137. *Під одним ковпаком стоїть сто козаков.*
138. *Сидить баба під плотом, накрилася лопотом, і просить соли.*
139. *На городі з буряками, накрившися лопухами, просить хліба й соли.*
140. *Був брат Кіндрат, попід землю пішов, стебелиночку найшов. А в тій стебелиночці мур мурував, сто стебелиночок вимурував.*
141. *Без вікон, без дверей повна хата людей.*
142. *Повна діжка жита і кружком накрита.*
143. *Стоїть стріла серед двора, а в тій стрілі сімсот і дві.*



144. *Стоїть при дорозі на одній нозі. Голова маленька, а в ній тьма.*

145. *Чашечка медку закопана в льодку до нового годку.*

146. *Загадаю загадочку, закину на грядочку. Нехай моя грядочка до літа лежить.*

147. *З якого цвіту вінка не зів'єш?*

148. *Хто старший: ячмінь чи овес?*

149. *Стоїть дуб. На дубові по гілячці, на гілячці по гніздечку, а в гніздечку по яєчку.*

150. *Потютюр мене, пов'юор мене, бо як не потютюриш, не пов'юориш, то зогнию.*

151. *Скільки на небі зірочок, стільки на землі дірочок.*

152. *Діряве родило все поле укрило.*

153. *Діряве рядно все поле вкрило.*

154. *У зеленім кожушку, в костяній сорочечці я росту собі в ліску. Всім зірвати хочеться.*

155. *Горнятко маленьке, коли кашка солоденька.*

156. *Що то в'ється круг деревця?*

157. *Без рук, без ніг, а на тин лізе.*

158. *Без ніг, без рук, а лізе на дрюк.*

159. *Без рук, без ніг, а на дерево пнеться.*

160. *Кругленьке, маленьке, а посередині хвостик.*

161. *Стоїть півень над водою з червоною бородою. Хто йде, — не мине, а за бороду скубне.*

162. *Тонке, високе стоїть над водою й сохне.*

163. *Стоїть над водою і трясе бородою.*

164. *Стоїть, колихається, своєю головою величається. А як торкнеш, то кусається.*

165. *Чого в лісі найбільше?*

166. *Якого в лісі дерева найбільше?*

167. *В якому лісі немає листя?*

168. *В дереві росте, з лісом рівняється, а світа не бачить.*



169. *Батько тисячу синів має, кожному мисочку справляє, а собі — ні.*

170. *Зелене, та не луг, біле, та не сніг, кучеряве, а волосся не має.*

171. *Біла — білява у лісі стояла. Моє тіло рубають, мою кров п'ють.*

172. *Стоїть хлопчик під пеньком накрив голову брильком.*

173. *Ні сучечок, ні листочок, а на березі росте.*

174. *Одно каже: біжім, біжім, друге каже: лежім, лежім, третє каже: похитаймось.*

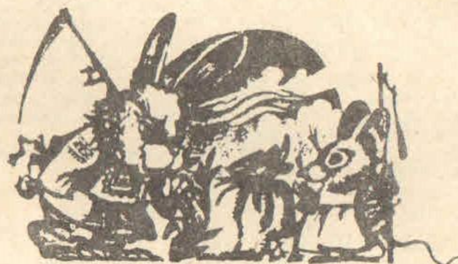
175. *Що в лісі? В лісі к — лин,*
Що в полі? В полі по — лин,
Що в воді? У воді — лин,
Що над водою? Над водою м — лин.





Розділ 3

ТВАРИНИ



176. *Ні столяр, ні кузнець, ні плотник, а первий у селі работнік.*
177. *Четыре топтала, одно махало да травяной мешок.*
178. *Чотири діди — назад бородами.*
179. *Прибігла шурда-бурда та вхватила щики-брики. Та зачули м'якинники. Дали знати житникам. — Гей, ви, житники! Сідайте на вівсяники, доганяйте шурду-бурду, видирайте щики-брики.*
180. *Дві голови, дві руці і шість ніг.*
181. *Чого кінь іржить?*
182. *Коли кінь своєї шкури боїться?*
183. *Чотири тики, два патики, сьоме помахайло.*
Варіант: Чотири тичі, два патичі, сьоме помахайло.
184. *Зайшло добро в добро. Чоловік вирвав добро і добро з добра добром вигнав.*
185. *Чого корова лягає?*
186. *Куплено три корови по 500 крб. По чому прийшла кожна корова?*

187. *Посеред двора стоїть копа; спереду вила, а ззаду мітла.*
188. *Чотири тереленки, два короленки везуть торулицю за хвіст на вулицю.*
189. *Ой за лісом за перелісом шевці шкуру мнуть.*
190. *Хто родиться з бородою?*
191. *Що козі буває як сім літ минає?*
192. *Вбив, що не бачив. І з'їв, що на світі не було.*
193. *Двічі родиться, а раз вмирає.*
194. *Ходить дід над водою з червоною бородою.*
195. *Хто двічі родився, у школі не вчився, а години знає.*
196. *Яким гребінцем не можна розчесатися?*
197. *На нашей Палашке сорок рубашек.*
198. *Від чого в качки червоні ноги?*
199. *Купалося, купалося, а сухою зосталося.*
200. *Біле, як сніг, надуте, як міх, лопатами ходить, а рогом їсть.*
201. *Летів гусь.*
А проти нього — стадо гусей.
— Здорові були, сто гусей! — каже гусь.
—Нас не сто, — кажуть гуси,
А нас — стільки,
А щоб ще стільки,
Та пів-стільки,
І четверть стільки
Та ще ти один, —
Аж тоді було б сто гусей.
Скільки було гусей?
202. *Від чого гуска пливе?*
203. *Ззаду вильце, спереду шильце, зверха чорне суконце, під сподом біле полотенце.*
204. *Мотовило — шатовило попід небом ходило, по-*



німецьки говорило.

205. *Без дерева, без сокири, а хату будує.*

206. *Біла латка, чорна латка по дереві скаче.*

207. *Чорніше, як вуголь, біліше, як сніг.*

208. *Якої птиці назва складається з 40 “а”?*

209. *Летить сорока. А за нею сорок. Скільки їх летіло?*

210. *Ворона летіла, а собака на хвості сиділа.*

211. *Було на полі сорок кіп, на кожній копі по сорок ворон, коло кожної ворони по сорок вороненят. Скільки було вороненят?*

212. *На дереві сиділо 23 ворони. Мисливець три вбив. Скільки осталось?*

213. *Чого ворона по лісу летить?*

214. *Які ноги заввишки, такий ніс завдовжки. Хату на хаті має, жабам рахунок знає.*

215. *Летять гуски, дубовії носки і кажуть: — То-то ми, то-то ми.*

216. *Що то летить без полосу?*

217. *Чи може страус назвати себе птицею?*

218. *На що горобці цвірінькають?*

219. *Ішов дощ. Летіли горобці. На яке вони дерево сіли?*

220. *Було скількись горобців і скількись стовбців. Як сяде по два горобці на один стовпець, то буде лишній стовпець. А як сяде по одному, то буде лишній горобець. Скільки було горобців і скільки стовпців?*

221. *Без воронки і без дна повна бочка вина.*

222. *Без дірочки, без денця повна бочечка винця.*

223. *Біленька бочечка — два різних вина.*

224. *Біленьке й жовтеньке вкупу не змішаєш.*

225. *Без дна, без накривки повна діжка талапавки.*

226. *Що за страва, що в солі кипить, а при їжі солиться?*

227. *Відро води і відро солі. Соли, соли і несолоне.*



228. *Котилося по тарілці, упало і розбилося на дріжчі.*

229. *Котилася діжа, докотилася до камінця і розбилася, — ніякий майстер не справить.*

230. *Похоже на бочку, а потурбуйся, матимеш квочку.*

231. *Біле, кругле довго спокійно лежало. Потім затріщало, заворушилося і неживе стало.*

232. *Чи можна з'їсти двоє яєць наще?*

233. *Маленьке, біленьке, легеньке, а через хату не перекинеш.*

234. *Мале підійме, а велике хати не перекине.*

235. *Летів птах та на землю — бах! Води не смутив, і сам не полетів.*

236. *Його не було, нема і не буде. А ім'я його існує.*

237. *Чотири чотирички, два розтопирнички, сьомий вертун.*

238. *Що попсіє?*

239. *Чого пес хвостом вертить?*

240. *Коло бабусі сидить у кожусі, проти печі гріється, без водички миється.*

241. *Шерсть м'якенька, а кигті гостренькі.*

242. *В хаті в 4-х кутках по котові. І проти кожного кота по три коти. Скільки котів?*

243. *Прийшов мельник до млина. А в млині 4 кутки, в кожному кутку по 4 мішки, в кожнім мішку по 4 кицьки, в кожної кицьки по 4 котеняті. Скільки всього ніг?*

244. *Красота взяла чистоту та понесла на висоту. Як не буде благодаті, то не будеш сидіти в хаті.*

245. *Бігла потютюшка, нащурила вушка. Питається в дзвона, чи хапко вдома.*

246. *Під полом, полом ходить баришня з колом.*

247. *Хвіст — як ниточка, само — як калиточка, а очі —*





як сім'я.

248. *Хто над нами вверх ногами ходить, не страшиться і нікого не боїться?*

249. *Лазить над нами догори ногами. Завжди мандрує, все покуштує.*

250. *Коли я з головою - мене гонять, а без голови - їдять.*

251. *Летить — бурчить, сяде — мовчить. А хто його убиває, той свою кров проливає.*

252. *Чорний, пречорний, скаче праворно. Живе у честі — у собак у шерсті.*

253. *Біленьке, маленьке, по верхам лазить.*

254. *Хто влітку сірий, а зимою білий?*

255. *Під яким деревом заєць сидить, як дощ іде?*

256. *Три зайця, — скільки буде вух?*

257. *Хто влітку гуляє, а взимку спочиває?*

258. *Що ходить, а не говорить?*

259. *Крила є, а не літає, ніг нема, а не доженеш.*

260. *Їхала пані в золотім жупані. В'їхала в сад, не вернулася назад.*

261. *Кинув не палку, вбив не галку, скубу не пір'я, їм не м'ясо.*

262. *Черен не ворон, рогат, не бык. Мал, а не страшно взять. Как его звать?*

263. *Швець — не швець, кравець — не кравець. Держить у роті щітину, а в руках ножиці.*

264. *Не яйце, — а в шкаралупі, не кіт, — а з вусами, погане на вроду, а завжди любить воду.*

265. *Живе у воді, а на березі плодиться.*

266. *Куди ходить, за собою хату носить.*

267. *На горі хатина, а в воді свитина.*

268. *Ходить по городу великого роду. Ноги, як лопата, а сліду не знати.*





269. *По дорозі стрибає, а в воді плаває.*

270. *Чорне чечір'я без кісток, без пір'я.*

271. *Без жил, без сустав переплив увесь став.*

272. *Безкостий бугай переплив Дунай.*

273. *Бугай безкостий переплив Донець безмостий.*

274. *За лісом, за перелісом золота палиця лежить.*

275. *За лісом, за перелісом довгеньке, золотеньке лежить. Хто йде, той у руки не возьме.*

276. *Посеред ліса лежить шмат заліза. Хто йде - обмине, бо треба добре руки накувати, щоб його взяти.*

277. *Серед села лежить шмат заліза. Ніхто його не бере, бо в руки пече.*

278. *Без рук, без ніг, а по землі ходить.*

279. *Котиться клубок зовсім без ниток. Замість ниточок триста колючок.*

280. *Під кущиком, під дубочком звився, скорчився клубочком.*

281. *Хоч не шию я ніколи, а голок завжди доволі.*

282. *Ніс, як у свинки, та колючі щітинки.*

283. *В старій кожушинці скаче по долинці.*

284. *Летить — виє, сяде — риє.*

285. *Тисяча тисяч бондарів роблять хату без вуглів.*

286. *Що в хаті не тесане?*

287. *Висить сито не руками звито.*

288. *Розгорнувся ткач у куточку; тче сіточку на смерточку — рідній сестрі, близькій сваcі рідній мушці та комашці.*

289. *Ліз дід по драбині та впав межи свині. Сотається, мотається, за шерстину тримається.*





Розділ 4

ЛЮДИНА



290. *Вранці ходить на чотирьох, вдень — на двох, а ввечері — на трьох.*
291. *Стоїть два патики, а на патиках бочка і сім дір.*
292. *Вила, граблі, ревун, сотун, глядун, моргун, кладка, ліс.*
293. *Круглий кабак; шість вікон, одні двері.*
294. *Коли людина в хаті буває без голови?*
295. *Хто найбільшу в світі шапку носить?*
296. *Що краще; сім дір у голові, чи коржик на сонці печений?*
297. *Зверха — гай, під гаєм — моргай, під моргаєм — сліпко, під сліпком — видко, під видком — нюхко, під нюхком — цапко.*
298. *На горі — гай, під гаєм — моргай, під моргаєм — спай, під спаєм — хапай.*
299. *Біле поле, чорний ліс. На тім білім полі: два камені зрячих, дві труби дихачих, два забори — перебори, а за ними сидить клопатовський.*
300. *Блискавка, шмаркавка, хруставка, стілець.*
301. *Кругленьке, маленьке, а всім миле.*

302. *Кругленьке, маленьке до неба докину.*
303. *Кругленьке, маленьке рано встане, до неба достане.*
304. *Кругленьке, горбате, прийде біда, потече вода.*
305. *Двома вузликами скільки згляну — поля засію.*
306. *Два брата — куди один, туди й другий.*
307. *Два брата через дорогу сидять, один одного не бачать.*
308. *Два брати через дорогу сидять, один до одного в гості не ходять.*
309. *Жили два брати, жили вік і вкупу не зійшлися.*
310. *Чого людина оглядається?*
311. *Що однаково видно з закритими й відкритими очима?*
312. *Хто бачить однаково і ззаду і спереду?*
313. *Що кліпун?*
314. *Що шморгун?*
315. *В одній чурці дві пічурки.*
316. *Яке місце найхолодніше?*
317. *Як ниточка попід носом в'ється, а в руки спійматися не дається.*
318. *Стоїть у лузі на одній нозі.*
319. *Що хапун?*
320. *Маленький погрібець повний овець.*
321. *Повен хлівець білих овець.*
322. *Повна піч білих поросяток.*
323. *У нашого дядька білих курей грядка.*
324. *Повне корито білих свиней набито.*
325. *За лісом, за перелісом два ряди шмаття висить.*
326. *За лісами мудрими висить два ряди шмаття білого.*
327. *Коли беззубий дід почує біль від зубів?*
328. *Повен ліс дров, а посередині червоне рядно.*
329. *Дерев'янка везе, костянка січе, старий Мартин обертає. А ну, хто вгадає?*
330. *За білою березою лежить талалайко.*

331. Посеред болота лежить колода — ні гниє, ні сохне.

332. Лежить дошка у болоті. Ні сохне, ні гниє, а користь людям дає.

333. Мур мурований, цеп цепований, посередині пан похований.

334. У вовні, а не вівця, — літо й зиму труситься.

335. Чи може коса косу перерізати?

336. У двух матерей по пять сиповей.

337. В одної мами десять синів, і всім одне ім'я.

338. Живе п'ять братів, один від одного більший.

339. Що людина робить, як має лягати спати?

340. Що в світі найсолодше?

341. Коли людина даремно плаче?

342. Що вартовий робить, коли на штикові горобець сидить?

343. Що в світі найм'якше?

344. Що в світі найпрудкіше?

345. Що наймиліше?

346. Що найдовше?

347. Що цвіте без цвіту?

348. Що пече коло серця?

349. Що плаче й сліз не має?

350. Що січе русу косу?

351. Дерев'яний періжок начинений м'ясом.

352. Що за село, що в ньому не весело?

353. Доки чоловік іде лісом?

354. Хто дає гарний приклад культурного життя?

355. Хто не виконує завдань?

356. Чого дурний, як їде на човні, то в руки плює?

357. Ішов брат з сестрою, і чоловік із жінкою, найшли три яблуці, і всім стало по одному.

358. Ішла мама з дочкою і баба з онукою. Мали вони три пиріжки, і всім стало по одному.

359. Ішло дві мами, дві дочки і баба з онукою. Знайшли три грушки, і кожній досталося по одній.

360. У двох сліпих був брат Іван, а в Івана братів не було. Хто були сліпі?

361. Мамина дочка, а мені не сестра. Хто це?

362. Що всі мають?



Розділ 5

МАТЕРІАЛЬНА КУЛЬТУРА



363. *У землі було, в заводі купалося, поміж люди кохалося, на колгоспних ланах розгулялося.*
364. *Без рук, без ніг, а поле оре.*
365. *Неживий, а землю риє.*
366. *П'ять плугів одним волом орють.*
367. *Ходить він із краю в край, ріже чорний коровай.*
368. *Мій брат має два голуби. Вони попід землю ходять, червінці находять.*
369. *Гарне на вроду, їсть масло і п'є воду. Ти не помиляйся, зразу догадайся.*
370. *Хто сідає на трактора?*
371. *Наша телиця по полі вертиться. Не їсть, не п'є, а ввечері додому прийде.*
372. *Не їсть, не п'є, а зуби має.*
373. *Ріже, віє, шерстує, зерно відбирає.*
374. *Ні сіялка, ні віялка, ні станок, ні млинок, відмолотить, відсортує, гарно зробить, подарує білий калач, як вінок.*

375. *Не косар, а косить, не молотарка, а молотить, не віялка, а віє, не рукате, а в'яже, людям правду покаже.*
376. *За ставком, за млинком перебито, перевито, заставлено, поставлено, людям на поміч, щоби помагало день і ніч.*
377. *Пливе щука з Кременчука. Куди гляне — трава в'яне.*
378. *Біг пес через овес — обросився. Вибіг на дорогу — обтрусився.*
379. *Сапула горбатий на зуби багатий.*
380. *Маленьке, кривеньке зскаче поле всеньке.*
381. *Маленьке, кривеньке все поле збігало.*
382. *Маленьке, кривеньке все поле збігало, а в коваля обідало.*
383. *Рогатий, та не віл, хапає, та не їсть. Людям віддасть, сам відпочине.*
384. *Під небом стояло, красою буяло. Як прийшли з ножами, відлучили від мами.*
385. *Сини підперезані, а батько без пояса.*
386. *Діряве рядно все поле вкрило.*
387. *Бігла чечітка біля ворітка. Вибіг чечір, дав їй мечір, і вона стала.*
388. *Крилами махає, а полетіти не може.*
389. *Курочка несеться, аж погріб трясеться.*
390. *Камінь каменя січе, біла кров тече.*
391. *На що в млині мука сиплеться?*
392. *Під коліном, під литкою штири гроші з калиткою.*
393. *Межи дубами б'ються баби лобами.*
394. *Кругом вуха завірюха, а у вусі ярмарок.*
395. *Сімсот солов'ят на подушці сидять.*

396. *Стоїть коробка, а в ній страва солодка.*

397. *Багато вікон і дверей; увійде мале — вилізе, увійде велике — не вилізе.*

398. *Хата — не хата, вікон багато. Є куди влізти, нема куди вилізти.*

Хатні речі

399. *Що в хаті на похваті?*

400. *В кожного господаря є така собачка, хто б не йшов, то по головці погладить.*

401. *Куцик — муцик, хто йде — головку гладить.*

402. *Двоє лежать, двоє стоять, п'ятий ходить, шостого водить.*

403. *Два стоять, два лежать. Один ходить, другий водить, третій пісеньку співає.*

404. *В кожній хаті я буваю, проходові заважаю.*

405. *Поле шкляне, межі дерев'яні.*

406. *На чому стоїть вікно?*

407. *Основа соснова, підкання череп'яне.*

408. *Сімдесят поросят одну свиню ссуть.*

409. *Чотири брати під одним капелюхом.*

410. *Стоїть дубина, на дубині — соснина, на соснині — коноплина, на коноплині — глина, в глині — ярина, в ярині — свиня.*

411. *В нашої гладухи нема ока, нема вуха. Тільки один рот.*

412. *Всім готує, всіх годує, а сама не їсть.*

413. *Літом спить, зимою їсть, тіло тепле, а крові немає.*

414. *У нас була така корова, що їла солому й дрова.*

415. *Бабу гріє не кожух, а веселий теплий дух.*

416. *Мама — горбуля, дочка — красуля, син кучерявий: як устане, то й неба дістане.*

417. *Мама — гладуха, дочка — красуха, син кучерявий до неба пішов.*

418. *Мама — горбуля, дівка — гладуха, а син рано встав і неба дістав.*

419. *Мама — горбата, дівка — кудлата, а син — хорошун під хмари посунув.*

420. *Мама сліпенька, а дочка ясненька, а син кучерявий до хмари ласкавий. Якби не вони, то сьогодні не їли б.*

421. *Батько ще на світ не народився, а син уже по світу находився.*

422. *Без рук, без ніг, а на гору лізе.*

423. *З хати виходить, а в хату не входить.*

424. *Чого за гріш повна хата?*

425. *Що росте і кореня нема?*

426. *Що росте без колоса?*

427. *Великий стовп до неба достане.*

428. *Сидить баба під кучею, заткала вихід онучею.*

429. *Що найтяжче?*

430. *Чорна курка червоне просо дзьобає.*

431. *Повна стайня ситих коней. Прийшов голий, повигонив.*

432. *Без голови і без ніг, тільки роги й хвіст.*

433. *Без голови і без ніг, черевате, пузате, на кишки багате, одним хвостом управляє.*

434. *Ні вареник, ні вараниця, а на окропі вертиться.*

435. *Був собі молдован. Всіх хатою годував. А як помер, то ніхто і кісток не зібрав.*

436. *У землі народився, на кружалі вертівся, у вогні пікся, на базарі був, людей годував, а як упав — ніхто й не*



сховав.

437. *Що за кості лежать, що їх собаки не їдять?*

438. *Сім літ воював, а на смітті ся поховав.*

439. *Годун, годун — годунець. Сто душ годував, як упав — пропав.*

440. *Горював, бідував, своїх дітей годував. Упав та й пропав.*

441. *Що по половині з золотом стоїть?*

442. *Сидить котик під лавкою, обмащений сметанкою.*

443. *Кругом вода, а посередині вогонь.*

444. *Кругленьке, маленьке, усе пожирає і вогонь любить.*

445. *Топтух в лісі. Топтушиха в колі, топтушенята в полі — всі сходяться до одної долі.*

446. *Сосуль з ліса, сосулиха з міста, сосуленята з поля.*

447. *Скочив хлопчик у городчик і гарчить.*

448. *Що у глині вертиться і всім бабам годиться?*

449. *В лісі росте, в стайні кохається, а в жінки на руках гойдається.*

450. *В лісі рубне, вдома загне, на ярмарку торгує, з бабами жартує.*

451. *У лісі росте, у коняки товсте, а в баби хитається. Як воно називається?*

452. *Синє море хитається, білі зайці купаються.*

453. *Купили новеньке, таке кругленьке, трусять в руках, а воно все в дірах.*

454. *Нова посудина, а вся в дірах.*

Їдло

455. *Чи хліб у піч сажають?*

456. *Сіло в ложці й спустило ножки.*





457. *Сидить собі на припічку й — ляп, ляп, ляп.*

458. *Не живу й не гуляю, сім бідів знаю, а від ножа помираю.*

459. *Б'ють мене ломакою, ріжуть мене ножакою. За те мене отак гублять, що всі мене дуже люблять.*

460. *Літом не кисне, зимою не мерзне, до обіду сушить, після обіду потушить.*

461. *Кругом ями бігають люди з лопатами (варіант: а) з колами, б) з булавами).*

462. *З якої посудини не можна ні їсти, ні пити?*

463. *В якому місяці люди найменше хліба їдять?*

464. *Ішло сто дідів, мали вони по сто палиць, на кожній палиці по сто сучків, на кожному сучкові по сто торбів, в кожній торбі по сто пирогів, у кожному пирогові по сто шкварок. Скільки було дідів?*

465. *Ні вуж, ні гадюка, а смашна штука.*

466. *Бери мене, бо я подорожня, та з притиском, бо сирота, та скоро, бо додому йду.*

467. *Що в хаті поцілувати?*

468. *Що в хаті щодня цілують?*

469. *Хто в хаті поцілуйко?*

Речі загального вжитку

470. *Два голуби летять, з них кров капотить.*

471. *Два братця пішли в воду купаться.*

472. *Посеред села вбито вола, а до кожної хати кишка тягне.*

473. *Посеред села стоїть бочка вина. До кожної хати доріженьку знати.*

474. *Стоїть дівчинка, а від неї на всі боки дорога.*

475. *Серед села стоїть бочка вина. Хто хоче, той*





нап'ється.

476. *Серед села стоїть бочка вина. Всі п'ють і п'яні не стають.*

477. *Дзюба угору, хвіст у нору.*

478. *Ой по хаті порох б'ється. Щось маленьке там товчеться. Сотається, мотається, під припічком ховається.*

479. *Підсмикане, підтикане по хаті скаче.*

480. *Без рук, без ніг, а хату замітає.*

481. *Кривий Степан всю хату обскакав.*

482. *Підперезаний Іванько всю хату збігав, а в куточку сів.*

483. *Наскакалось, назвивалось, під припічком заховалось.*

484. *Ні гавкає, ні кусає і до хати не пускає.*

485. *Маленьке, горбате весь дім стереже.*

486. *Бик, як черевик, а тих, як патик.*

487. *Круть, верть, в черепочку смерть.*

488. *У що вперше цвяха били, як цю школу робили?*

489. *Без чого не можна дім збудувати?*

490. *Чи можна підскочити вище хати?*

491. *В ліс іде — в село дивиться. В село йде — то в ліс дивиться.*

492. *Щука брякне — ліс в'яне. На тім місці город стане.*

493. *Кланяється, кланяється. Прийде додому — уляжеться.*

494. *Між двома дубами зав'язло теля з зубами.*

495. *Межи двома деревами сіє баба крупами.*

496. *Межи двома дубами січе баба зубами.*

497. *Як взялась кума за діло, — зашуміло, загуділо. Їла, їла дуб, дуб та й зламала зуб, зуб.*

498. *Теля рогате, на зуби багате. Не їсть, не п'є, тільки*





дерево жує.

499. *Ой у лузі на одній нозі свирид крупи дере.*

500. *Чорне волище крізь стіну свище.*

501. *Через бика й барана свиня льон волочить.*

502. *На березі сиджу, крізь клен гляжу і діда за бороду скубу.*

503. *Без устали я тружусь, однако не потею. Чем более верчусь, тем более толстею.*

504. *Маленьке, кругленьке, а за хвостик не підіймеш.*

505. *Чотири козі на одній нозі.*

506. *Біленьке, довгеньке, кинеш на воду — не розплинеться.*

507. *Кину не палицю, вб'ю не галицю. Впаде в лободу — повік не знайду.*

508. *Летіла стріла посеред села. Впала в лободу, — хоч плач, не знайду.*

509. *Маленьке, гостреньке, а всім потрібненьке.*

510. *Само з криці, а хвіст конопляний.*

511. *Залізний вовк крізь тин конопляний хвіст тягне.*

512. *Весь світ одягає, само одягу не має.*

513. *Чи можна перенести через подвір'я голку без нитки?*

514. *Два кільці, два кінці, а посередині цвях.*

515. *Їде верхівець, а ноги за вухами.*

516. *Что такое перед нами? Две оглобли за ушами, на глазах по колесу и сиделка на носу.*

517. *На якій частині піджака росте трава?*

518. *Чи буває в порожній кишені що-небудь?*

519. *Коли найбільше рветься одежа?*

520. *Черен, да не трубачист, стучит, да не речист, с ушами, да не лошак, с кочергой, да не кочегар, и попарно живет, а приплоду нет.*

521. *Всегда шагаем вдвоем, похожи, как братья. Мы за*





обедом под столом, ночью под кроватью.

522. *Хожу на голове, хотя и на ногах, хожу босиком, хотя и в сапогах.*
523. *Ні писку, ні духу, тільки шкура й вуха.*
524. *Два чорнявих ростом по коліна.*
525. *Чого люди чоботи купують?*
526. *Двоє поросят, а чотири хвостики.*
527. *П'ять пальців, а не руки.*
528. *Плету хлівець на четверо овець, а на п'яте окремо.*
529. *Вертів, вертів, діру взяв, а свердло лишив.*
530. *Шуру — шуру по лавчині, найшла діру в кожушині.*
531. *Хто на всі руки майстер?*
532. *Вдень — як обруч, а вночі — як гадюка.*
533. *Без рук, без ніг, а сорочки просить.*
534. *Ні кісточки, ні м'яса, а сорочку вдягає.*
535. *Стоять коні на припоні. Не п'ють, не їдять, все повні стоять.*
536. *Корова лежить, а шкура по воду біжить.*
537. *Наша доня дерев'яна. В неї спина солом'яна.*
538. *Что это за параход плывет то назад, то вперед, а за ним такая гладь, что нельзя сказать.*
539. *Скільки треба клепок на добру бочку?*
540. *Чорна поточка, а золотий джинджик.*
541. *Прийшло безмозке їсти без ложки.*
542. *Що це за гість, що сам себе їсть?*
543. *Сама гола, а в пазусі сорочка.*
544. *Горить стовп, а диму немає.*
545. *Кругом хати волохате, всі коні біжать.*
546. *Вилізу на міст, потягну за хвіст, а воно гвалт кричить.*
547. *Що воно за штука, що день і ніч стука, хвостиком*





виляє, щось собі мугиче, ні думає, ні гадає, чужий вік щитає.

548. *Що то воно за штука, що день і ніч стука? Всім воно в пригоді. Комедія та й годі.*
549. *Не їсть, не п'є, а ходить і молоточком б'є.*
550. *Завжди ходить, а з місця не сходить.*
551. *По білому полі чорним маком сіяно.*
552. *Біле поле, чорне насіння. Хто його сіє, той розуміє.*
553. *Не кущ, а з листками, не сорочка, а зшита, не чоловік, а розказує.*
554. *Без язика, а про все говорить, без голови, а все знає, без ніг, а всюди буває.*
555. *Мовчить, а багатьох людей навчить.*
556. *Не людина, а розповідає.*
557. *Воно собі малесеньке. На кінчику тонесеньке, в дерево запинається, в скляне ховається і по бумазі повзається.*
558. *Не вміє читати, а весь вік пише.*
559. *Маленький хлопчик заліз у стовпчик.*
560. *Тонке, кругленьке, серце чорненьке. Хто на слід погляне, — думку його взнає.*
561. *Кинь на землю, — не розіб'ється, кинь на воду, — розпливеться.*
562. *Б'єш, б'єш, — не розіб'єш, кинеш на воду — розпливеться.*
563. *Біле поле, чорне насіння. Хто не вміє, той не посіє.*
564. *Що стоїть посеред Києва?*
565. *В якій річці є чотири "і"?*
566. *Чоловік кинув у піч річ і сказав слово; обернувся до вікна і побачив ту річ. Що він сказав?*
567. *Хто має голову за все тіло важчу?*





568. *Хто ходить без ніг і без торби?*
569. *Що росте без дощу?*
570. *Ходить і говорить, а не їсть.*
571. *В лісі росте, в хаті висить. Хто його в руки возьме, воно заплаче.*
572. *Що то плаче — голос має?*
573. *Що без очей плаче?*
574. *Сам пустий, звук густий, дріб відбиває, дітей збирає.*
575. *Чотири грає, два танцює, а один сидить і керує.*
576. *Біжать чотири брати; два не втече, а два не дожене.*
577. *Біжать два пси, позадирали носи.*
578. *І не човен, і не віз, їхати добре, аби віз.*
579. *Як лежить, то нижче за кота. А як устане, то вище за коня.*
580. *Дві поліняки, чотири коляки, вісім дір, а дев'ята велика.*
581. *Ні сани, ні віз, а їде без коліс.*
582. *Біжить свинка, перерізана спинка. Оглянеться назад, — і сліда не знати.*
583. *Тихо-швидко пробіжить, — ніхто й сліда не побачить.*
584. *Їду, їду, — сліду нема, ріжу, ріжу, — крові нема.*
585. *Є воно і в місті, є воно й в селі. Добувають його люди з рідної землі.*
586. *На вогні не мокне, а в воді сохне.*
587. *Що на вогні пететься, а в воді сушиться?*
588. *Чорний, блискучий у воді тоне, а в вогні горить.*
589. *У землі не гниє, а в воді не тоне.*
590. *Хворий — мовчить, а як здоровий — ворчить.*
591. *За лісом, перелісом золоте теля реве.*
592. *Крикнула пташка — на все місто чути.*
593. *Стукотить, гуркотить, як сто пар коней біжить.*





Треба стати, погадати, як тим коням їсти дати.

594. *Біжить корова гладка, здорова, за нею телята та все близнята. Тікайте з дороги, бо возьме на роги.*
595. *На якому полотні не можна вишивати?*
596. *Без ніг біжить, без голосу кричить. Очі, мов коло, не бачить нікого.*
597. *Повзе черепаха — стальная рубаха. Ворог у яр — і вона там.*
598. *Сутула, горбата, в неї діти вітряні, сама біснувата.*
599. *Сухий Мартин далеко плює.*
600. *Стоит на головке, короче мутовки, хвост за спиной, брюхо с начинкой.*
601. *Петушок без лап, а сидит цепко. Петушок без зубов, да держит крепко. Петушок без глаз, да клюет метко.*
602. *Малыш — коротыш, а велик буян; чахнет жаром, обдаст варом, огнем плюнет, комом дунет.*
603. *Крыльев нет, а летает бойко.*
604. *Три лица, а изнанки нет. Горбом согнулся, а прямо стоит, прут, не прут, а ему сродни.*
605. *Кафтан черный, сапог медный, голова литая, хлеба не молотит, по ногам колотит.*
606. *Не кнут, а погоняет, не толкач, да толкает, не растет, да долог, стучит, да не молот.*
607. *И сам колодезь и по колодцам ходит, во всех землях по студенцам бродила, водку пила, пьяна не бывала, мне пить дала, тебя напоила.*
608. *Был телком, стал клещом. Впился в спину, а без него сгину.*
609. *Через плечо, да не лента.*
610. *Стоять уряд без ліку хлоп'ят. Не п'ють, не їдять, тільки струни тримають та на вітрі розмовляють.*



611. Їду, їду, ні дороги, ані сліду.

612. Хоть і не птиця, а в небі літає.

613. Що летить, а крилами не махає?

614. Ластівка попід небесами літає. Хто його багато має, той спокійно спочиває.

615. Без голови і без тіла за тисячі кілометрів залетіло.



ВІДГАДКИ

Розділ І. Природа, її явища

1. Небо і земля. 2. Небо, зорі, місяць. 3. Небо, зорі, місяць. 4. Місяць, зорі. 5. Небо, зорі, місяць. 6. Небо. 7. Сонце. 8. Сонце. 9. Сонце. 10. Сонце. 11. Сонце. 12. Сонце. 13. Сонячне проміння. 14. Сонячне проміння. 15. Проміння. 16. Проміння. 17. Проміння. 18. Місяць, зорі. 19. Місяць. 20. Місяць. 21. Місяць. 22. Небо, земля, день, ніч. 23. Земля. 24. Під тобою, бо Земля куляста. 25. Літера "м", зе—м—ля. 26. Рік. 27. Рік, 12 місяців, 4 тижні, дні. 28. Ніч, день. 29. День і ніч. 30. Ніч. 31. Ніч. 32. День. 33. Вітер. 34. Вітер. 35. Вітер. 36. Вітер. 37. Вітер. 38. Вітер. 39. Туман. 40. Туман. 41. Туман. 42. Туман. 43. Роса. 44. Роса. 45. Роса. 46. Роса. 47. Мороз. 48. Мороз. 49. Мороз. 50. Мороз. 51. Мороз. 52. Мороз. 53. Мороз. 54. Сніг. 55. Сніг. 56. Сніг. 57. Сніг. 58. Сніг. 59. Сніг. 60. Відкидають сніг. 61. Сніг. 62. Сніг. 63. Сніг. 64. Сніг. 65. Крига. 66. Крига. 67. Крига. 68. Ополонка. 69. Сомпляк під дахом. 70. Зимою. 71. Напровесні. 72. Повінь. 73. Вода. 74. Вода. 75. Вода. 76. Вода. 77. Вода. 78. Вода. 79. Вода, або п'явка, або колесо в млині. 80. Річка. 81. Річка. 82. Річка. 83. На карті. 84. В намальованих. 85. Ставок. 86. Острів. 87. Грім. 88. Грім. 89. Грім. 90. Луна (эхо). 91. Дощ. 92. Дощ. 93. Дощ. 94. Веселка. 95. Весна. 96. Весна. 97. Життя або весна. 98. Літом. 99. Мокре. 100. Сухого. 101. Сіль. 102. Сіль. 103. Сіль. 104. Стежка. 105. Дорога. 106. Дорога. 107. Дорога. 108. Дорога. 109. Дорога. 110. Дорога.

Розділ II. Рослини

111. Дерево. 112. Фрукти, свиня або людина. 113. Сливка. 114. Сливка. 115. Ні одної, бо бараболя не лазить. 116. Кукурудза. 117. Кукурудза. 118. Буряк. 119. Буряк. 120. Капуста. 121. Капуста. 122. Капуста. 123. Капуста. 124. Капуста. 125. Суниця. 126. Кавун. 127. Кабаки. 128. Цибуля. 129. Цибуля.130. Цибуля. 131. Цибуля. 132. Цибуля. 133. Часник. 134. Часник. 135. Огірок. 136. Морква. 137. Соняшник. 138. Редька. 139. Редька. 140. Мак. 141. Мак. 142. Маківка. 143. Мак. 144. Мак. 145. Озимина. 146. Жито. 147. З житнього. 148. Ячмінь, бо в нього вуса є. 149. Просо. 150. Покіс. 151. Стерня. 152. Стерня. 153. Стерня. 154. Горіх. 155. Горіх. 156. Хміль. 157. Хміль. 158. Хміль. 159. Хміль. 160. Листя. 161. Калина. 162. Верба. 163. Очерет. 164. Будяк. 165. Кущій. 166. Кривого. 167. В сосновому. 168. Осередок у дереві. 169. Дуб. 170. Береза. 171. Береза. 172. Гриб. 173. Мох. 174. Річка, камінь, рогоза. 175. В лісі к — лин, в полі — по — лин, у воді — лин, над водою м — лин.

Розділ III. Тварини

176. Кінь. 177. Кінь. 178. Конячі ноги. 179. Вовки, вівці, собаки. 180. Хлопець їде на коні. 181. Бо не вміє говорити. 182. Тоді, коли його б'ють батогом. 183. Ноги, роги, хвіст. 184. Корова зайшла в просо, чоловік вирвав проса і вигнав корову. 185. Бо не може сісти. 186. По дорозі. 187. Корова. 188. Колеса, воли, віз, дишель. 189. Поросята свиню ссуть. 190. Цап. 191. Восьмий рік наступає. 192. Вбив кітну козу. 193. Птах. 194. Півень. 195. Півень. 196. Тим, що в півня. 197. Курка. 198. Від коліна. 199. Гуска. 200. Гуска. 201. 36. 202. Від берега. 203. Ластівка. 204. Ластівка. 205. Ластівка. 206. Сорока. 207. Сорока. 208. Сорок—а. 209. Двоє; самець і самка. 210. Ворона дійсно в повітрі летіла, а собака на землі на хвості сиділа. 211. 64 000. 212. На дереві нічого не зосталося; три ворони вбито, а решта розлетілось. 213. Бо ліс до ворони не летить. 214. Чорногуз. 215. Журавлі. 216. Орел. 217. Ні, бо страус не говорить. 218. На писок. 219. На мокре. 220. Три стовпці, чотири горобці. 221. Яйце. 222. Яйце. 223. Яйце. 224. Яйце. 225. Яйце. 226. Яйце. 227. Яйце. 228. Яйце. 229. Яйце. 230. Яйце. 231. Яйце. 232. Ні, бо друге яйце вже буде не наще. 233. Пір'я. 234. Пір'я. 235. Пір'я. 236. Пташинне молоко. 237. Ноги, вуха і хвіст у собаки. 238. Що є на псові? — Шерсть. 239. Бо хвіст псом не вертить. 240. Кіт. 241. Кіт. 242. Чотири. 243. Дві ноги лише в мельника, а в кицьок і кошенят не ноги, а лапи. 244. На кота впав вогонь, кіт вискочив на горище, благодать — вода. 245. Миша. 246. Миша. 247. Миша. 248. Муха. 249. Муха. 250. Муха — уха. 251. Комар. 252. Блоха. 253. Білка. 254. Заєць. 255. Під мокрим. 256. Двоє. Три — від слова терти — тру — треш — три. 257. Ведмідь. 258. Риба. 259. Риба. 260. Риба. 261. Риба. 262. Рак. 263. Рак. 264. Рак. 265. Черепаха. 266. Черепаха. 267. Черепаха. 268. Жаба. 269. Жаба. 270. П'явка. 271. П'явка. 272. П'явка. 273. П'явка. 274. Гадюка. 275. Гадюка. 276. Гадюка. 277. Гадюка. 278. Гадюка. 279. Їжак. 280. Їжак. 281. Їжак. 282. Їжак. 283. Метелик. 284. Жук. 285. Комашнище. 286. Павутиння. 287. Павутиння. 288. Павук. 289. Павук.

Розділ IV. Людина

290. Людина; дитя рачкує, доросла ходить на двох ногах, а при старості підпирається палицею. 291. Людина. 292. Ноги, руки, рот, ніс, очі, брови, лоб, волосся. 293. Голова, рот. 294. Тоді, коли виставить голову через вікно надвір. 295. Той, хто



найбільшу має голову. 296. Сім дір: очі, вуха, ніс, рот; коржик — кізяк. 297. Голова: волосся, брови, повіка, очі, ніс, рот. 298. Голова: волосся, брови, очі, рот. 299. Лице, волосся, на обличчі: очі, ніс, зуби, язик. 300. Очі, ніс, рот, борода. 301. Око. 302. Очі. 303. Очі. 304. Очі. 305. Очі. 306. Очі. 307. Очі. 308. Очі. 309. Очі. 310. Бо на потилиці нема очей. 311. Темряву. 312. Сліпий. 313. Повіки. 314. Ніс. 315. Ніс. 316. Ніс. 317. Запах. 318. Зуби. 319. Зуби. 320. Зуби. 321. Зуби. 322. Зуби. 323. Зуби. 324. Зуби. 325. Зуби. 326. Зуби. 327. Хіба лиш тоді, як його хтось укусить. 328. Зуби, язик. 329. Ложка, зуби, язик. 330. Язик. 331. Язик. 332. Язик. 333. Язик. 334. Борода. 335. Косарська коса може перерізати дівочу косу. 336. Руки. 337. Пальці. 338. Пальці. 339. Сідає. 340. Сон. 341. У сні. 342. Спить. 343. Кулак; хоч лягають на подушку чи на землі, то під голову кладуть кулак. 344. Думка. 345. Світ, життя. 346. Молодість. 347. Вік. 348. Кохання. 349. Серце. 350. Журба. 351. Домовина з мерцем. 352. Цвинтар. 353. До половини. 354. Інтелігент. 355. Ледар. 356. Бо він дурний. 357. Сестра з братом із своїм мужем. 358. Баба, мама, дочка. 359. Баба, мама, дочка. 360. Сестри. 361. Я. 362. Ім'я.

Розділ V. Матеріальна культура

363. Трактор. 364. Трактор. 365. Трактор. 366. Трактор. 367. Трактор. 368. Трактор. 369. Трактор. 370. Тракторист. 371. Борона. 372. Борона. 373. Комбайн. 374. Комбайн. 375. Комбайн. 376. Гідроелектростанція. 377. Коса. 378. Коса. 379. Серп. 380. Серп. 381. Серп. 382. Серп. 383. Вила. 384. Снопи. 385. Снопи, стирта. 386. Стерня. 387. Вода, мельник. 388. Вітряк. 389. Млин. 390. Мука. 391. На купу. 392. Ступа. 393. Ступа. 394. Вулик. 395. Вулик. 396. Вулик. 397. Кімлач, риба. 398. Кімлач.





Хатні речі

399. Клямка. 400. Клямка. 401. Клямка. 402. Двері: шпури, круки, клямка, людина. 403. Двері. 404. Поріг. 405. Вікно. 406. На дюрі. 407. Мисник с мисками. 408. Дилі, сволок. 409. Стіл. 410. Стіл: стілниця, скатерка, миска, капуста, свин. м'ясо. 411. Піч. 412. Піч. 413. Піч. 414. Піч. 415. Піч. 416. Піч, вогонь, дим. 417. Піч, вогонь, дим. 418. Піч, вогонь, дим. 419. Піч, вогонь, дим. 420. Піч, вогонь, дим. 421. Вогонь, дим. 422. Дим. 423. Дим. 424. Диму. 425. Дим. 426. Дим. 427. Дим. 428. Кагла. 429. Вогонь. 430. Коцюба, жар. 431. Головешки, коцюба. 432. Рогачі. 433. Ополоник. 434. Булка. 435. Горщик. 436. Горщик. 437. Черепки з горшка. 438. Горщик. 439. Горщик. 440. Горщик. 441. Горщик. 442. Глиняник. 443. Самовар. 444. Сковорода. 445. Макогін, макітра, горох. 446. Макогін, макітра, горох. 447. Макогін у макітрі. 448. Макогін. 449. Сито. 450. Сито. 451. Сито. 452. Сито, мука. 453. Решето. 454. Решето. 455. Тістом. 456. Тісто. 457. Каша кипить. 458. Хліб. 459. Хліб. 460. Голод, апетит. 461. Кругом миски з ложками. 462. З порожньої. 463. В лютому. 464. Сто. 465. Ковбаса. 466. Морозиво. 467. Кварта. 468. Кварта. 469. Кварта. 470. Відра. 471. Відра. 472. Криниця. 473. Криниця. 474. Криниця. 475. Криниця. 476. Криниця. 477. Журавель біля криниці. 478. Віник. 479. Віник. 480. Віник. 481. Віник. 482. Віник. 483. Віник. 484. Замок. 485. Замок. 486. Замок. 487. Замок. 488. В головку цвяха. 489. Без стуку. 490. Можна як-небудь підскочити, а хата ніяк не підскочить. 491. Сокира в чоловіка на плечах. 492.-493. Сокира. 494. Пилка. 495. Пилка. 496. Пилка. 497. Пилка. 498. Пилка. 499. Свердло. 500. Свердло. 501. Щітка, якою прядиво обробляють. 502. Прядка. 503. Веретено. 504. Клубок. 505. Снувалка. 506. Полотно. 507. Голка. 508. Голка. 509. Голка. 510. Голка з





ниткою. 511. Голка з ниткою. 512. Голка. 513. Можна, тільки треба скинути одежу, бо то все з ниток. 514. Ножиці. 515. Окуляри. 516. Очки. 517. На полі. 518. Дірки. 519. Вдень. 520. Сапоги. 521. Сапоги. 522. Гвозди в сапогах. 523. Чоботи. 524. Чоботи. 525. Бо їх даром не дають. 526. Черевики з шнурками. 527. Рукавиця. 528. Рукавиця. 529. Рукавиця. 530. Рукавиця. 531. Той, хто робить рукавиці. 532. Пояс. 533. Подушка. 534. Подушка. 535. Подушка. 536. Подушка. 537. Зілниця. 538. Утюг. 539. Ні одної, коли вона вже бочка та ще й добра бочка. 540. Лампа. 541. Лампа. 542. Свічка. 543. Свічка. 544. Свічка. 545. Пожежа. 546. Дзвін. 547. Годинник. 548. Годинник. 549. Годинник. 550. Годинник. 551. Книжка. 552. Книжка. 553. Книжка. 554. Книжка. 555. Книжка. 556. Книжка. 557. Перо. 558. Перо. 559. Олівець. 560. Олівець. 561. Папір. 562. Папір. 563. Писання. 564. Літера "є". 565. Міссісіпі. 566. Гори, зонт; горизонт. 567. Безмін (важити). 568. Гроші. 569. Проценти. 570. Прислів'я. 571. Скрипка. 572. Скрипка. 573. Скрипка. 574. Барабан. 575. Колеса, коні, людина. 576. Колеса. 577. Сани. 578. Сани. 579. Дуга. 580. Ярмо. 581. Човен. 582. Човен. 583. Човен. 584. Човен, весло. 585. Метал. 586. Метал. 587. Метал. 588. Кам'яне вугілля. 589. Дерев'яне вугілля. 590. Паравоз. 591. Гудок. 592. Гудок. 593. Поїзд. 594. Поїзд. 595. На залізничному. 596. Автомобіль. 597. Танк. 598. Гвинтівка. 599. Револьвер. 600. Патрон. 601. Курок. 602. Ружейний кремень. 603. Пуля. 604. Штык. 605. Тесак. 606. Шомпол. 607. Манерка. 608. Ранец. 609. Перевязь. 610. Телеграфні стовпи. 611. Літак. 612. Літак. 613. Літак. 614. Літак. 615. Радіохвилі.





ЗМІСТ



Фольклорне видання

ЗАГАДКИ ЯВДОХИ ЗУЇХИ

Записав Гнат ТАНЦЮРА

Упорядкування, передмова, редагування та коректура
Миколи Костьовича Дмитренка

Художнє оформлення Олександра Миколайовича Литвина

Підписано до друку 12.08. 1996. Формат 84x108 1/32.
Папір офс. Друк. офс. Умов. друк. арк. 3,6. Обл.-вид.
арк. 3,4. Зам. 31 .

Редакція часопису “Народознавство”
253222, Київ—222, а/с 18

ІОЦ ІНМ 254074, Київ—74, вул. Автозаводська, 2.

